

Олий таълим даражасида жамоатчилик назоратини амалга ошириш жиҳатларини ўрганиш

Алимова Мавлуда Шухратбековна

Андижон давлат педагогика

институтини тадқиқотчиси

Аннотация: Мақолада Россия Федерациясининг таълим соҳасига, хусусан, олий таълим даражасида жамоатчилик назоратини институтини жорий этишнинг долзарб муаммоси таҳлил қилинади. Муаллифлар томонидан тақдим этилган материал жамоатчилик назоратини жорий этиш ва механизмларни ишлаб чиқишга муносабатни аниқлаш учун Россиянинг энг юқори даражадаги тўққизта таълим ташкилоти базасида сўров усулидан фойдаланган ҳолда социологик тадқиқот давомида олинган маълумотларга асосланади. олий таълим соҳасида жамоатчилик назоратини жорий этишнинг долзарб муаммолари ва мумкин бўлган истиқболларини, шунингдек, таълим соҳасидаги назорат-назорат органлари фаолиятини такомиллаштириш зарурлигини очиқ берди.

Калит сўзлар: Жамоатчилик назорати, таълим, олий таълим даражаси, таълим ташкилотлари, Аспектлар; жамоатчилик назорати механизмлари, назорат ва назорат органлари.

Замонавий шароитда мазкур соҳани ислоҳ қилиш, коррупцияга қарши курашиш, таълим хизматлари сифатини ошириш, таълим ташкилоти бошқарувини модернизация қилиш муносабати билан олий таълим даражасида жамоатчилик назоратининг ўрни ва аҳамияти бир неча бор ортиб бормоқда. Ахборотнинг очиклиги, шаффофлиги ва фаолиятнинг ҳолислигини ошириш. Бугунги кунда назариётчи ва амалиётчиларнинг диққат марказида жамоатчилик назоратини амалга ошириш ва уни олий таълим даражасида амалга оширишга қаратилмоқда. Олий таълим соҳасидаги асосий муаммоларни оддий қонунчилик билан тартибга солиш ёки давлат муассасаларининг ресурслари ёрдамида ҳал қилиб бўлмайди, деган тушунча пайдо бўлди. Фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш орқали жамоатчилик назоратини амалга ошириш орқалигина олий таълим даражасидаги долзарб муаммоларнинг янада самарали ечимига умид қилишимиз мумкин.

Давлат бошқарувидаги муҳим механизм сифатида жамоатчилик назоратининг назарий асосланиши буюк файласуфлар томонидан берилган. Аристотел “халқнинг давлат ҳукмдорлари устидан назорати”нинг аҳамияти ҳақида гапириб, уни “давлатнинг сиёсий барқарорлиги ва гуллаб-яшнашининг шартларидан бири” деб ҳисоблаган. Гегель шундай деб ёзган эди: “Давлатни ва унинг назорати остидагиларни бўлимлар ва уларнинг мансабдор шахслари томонидан ўз ваколатларини суиистеъмол қилишдан ҳимоя қилиш, бир томондан, бевосита

уларнинг иерархияси ва масъулиятида, иккинчи томондан, жамиятлар, корпорациялар ҳуқуқлари билан боғлиқ.

Субъектив ўзбошимчаликдан мансабдор шахсларга ишониб топширилган ҳокимиятга тўсқинлик қилиниб, юқоридан, айрим ҳолларда етарли бўлмаган назорат эса пастдан назорат билан тўлдирилмоқда. Монтеске давлатни фуқаролар иттифоқи, давлатни эса амалдорлар йиғиндиси сифатида кўрган. Унинг таъкидлашича, "жамият ҳукуматсиз мавжуд бўлолмайди" ва "қонунларнинг мавжудлиги субъектларга ҳукумат ҳаракатлари устидан назоратни амалга ошириш имконини беради".

Замонавий тадқиқотчиларнинг мутлақ кўпчилиги жамоатчилик назорати - бу, биринчи навбатда, фуқаролик жамияти институтлари ва алоҳида фуқароларнинг давлат органлари ҳаракатларининг ҳуқуқий нормаларга мувофиқлигини аниқлашга, шунингдек, аниқланган оғишларни тузатишга қаратилган фаолияти, деган фикрга қўшилади. Бундан ташқари, тузатиш функцияси ваколатли давлат органларига ёки жамоатчилик фикрига мурожаат қилиш орқали амалга оширилиши мумкин. Жамоатчилик назорати жамиятнинг барча жабҳаларида бўлиши керак.

2012 йил 29 декабрдаги 273-ФЗ-сонли "Россия Федерациясида таълим тўғрисида" ги Федерал қонуни (бундан буён матнда Россия Федерациясида таълим тўғрисида деб юритилади) таълим соҳасидаги жамоатчилик назорати бўйича аниқ қоидаларни ўз ичига олмайди, хусусан олий таълим даражасида (бу мавзу тармоқ маъмурий қонунчилигида ўз аксини топмаган), лекин таълим соҳасида жамоатчилик назорати тизимининг алоҳида элементлари белгилаб берилган.

Шундай қилиб, Россия Федерациясида таълим тўғрисидаги қонунга биноан, давлат сиёсати ва таълим соҳасидаги муносабатларни ҳуқуқий тартибга солиш тамойилларидан бири бу "таълимни бошқаришнинг демократик хусусияти, педагогик ходимлар, ўқувчилар, ота-оналарнинг ҳуқуқларини таъминлаш вояга етмаганларнинг қонуний вакиллари) таълим ташкилотларини бошқаришда иштирок этишлари учун" ушбу қонун шунингдек қуйидагиларни белгилайди:

1. Муассисга ва аҳолига молиявий ва моддий ресурсларнинг келиб тушиши ва сарфланиши тўғрисидаги йиллик ҳисоботни, шунингдек ўз-ўзини текшириш натижалари тўғрисидаги ҳисоботни тақдим этиш.
2. Ўқувчиларнинг жамоат бирлашмалари, вояга етмаган ўқувчиларнинг ота-оналари (қонуний вакиллари) таълим ташкилотида амалга ошириладиган ва Россия Федерацияси қонунчилигида тақиқланмаган фаолиятига ёрдам бериш.
3. Талабаларнинг жамоат бирлашмаларида, шу жумладан Россия Федерацияси қонунчилигига мувофиқ тузилган касаба уюшмаларида иштирок этиш ҳуқуқи, шунингдек федерал қонун билан белгиланган тартибда ўқиётган жамоат бирлашмаларини ташкил этиш.

4. Таълим тизимини бошқариш қонунийлик, демократиклик, таълим ташкилотларининг автономлиги, таълим тизимининг ахборот очиклиги ҳамда жамоатчилик фикрини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади ва давлат-жамоат характерига эга.

5. Таълим фаолиятини амалга оширувчи ташкилотларни давлат аккредитацияси нормалари .

2014 йил 21 июлдаги 212-ФЗ-сонли "Россия Федерациясида жамоатчилик назорати асослари тўғрисида" Федерал қонуни (кейинги ўринларда "Жамоатчилик назорати тўғрисида" ги қонун) жамоатчилик назорати концепциясини "жамоат назорати субъектларининг фаолияти" деб белгилаб қўйди. Давлат ҳокимияти органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, давлат ва муниципал ташкилотлар, федерал қонунларга мувофиқ муайян давлат ваколатларини амалга оширадиган бошқа органлар ва ташкилотларнинг фаолиятини мониторинг қилиш, шунингдек жамоатчилик текшируви, таҳлили ва жамоатчилик баҳоси учун амалга оширилади. Улар чиқарадиган актлар ва улар қабул қилган қарорлар ҳақида". Тажрибавий социологик тадқиқот давомида олий таълим даражасидаги таълим ташкилотлари томонидан кўрсатиладиган таълим хизматларига бевосита алоқадор бўлган 158 нафар шахс билан суҳбат ўтказилди; уларнинг олий таълим соҳасида жамоатчилик назоратини жорий этиш ва жамоатчилик назорати механизмларини ишлаб чиқишга муносабати аниқланди.

Респондентларнинг 18 фоизи жамоатчилик назорати тартиб-таомилларида текшириш объекти сифатида, 22 фоизи таклиф этилган эксперт сифатида иштирок этган. Қайд этиш жоизки, айрим респондентлар жамоатчилик назоратининг таклиф этилган эксперти сифатида ҳам, текшириш ва баҳолаш объекти сифатида ҳам қатнашган. Бироқ, жамоатчилик назоратида ҳеч қачон иштирок этмаган респондентлар улуши анча катта - 64%.

Таълим соҳасида, хусусан, олий таълим даражасида жамоатчилик назорати институти шаклланиш босқичида. Барча респондентлар (100%) таълим соҳасида жамоатчилик назорати мавжуд бўлиши, фаол ривожланиши ва амалий фаолиятга жорий этилиши зарурлигини таъкидлади. Бироқ таълим соҳасида жамоатчилик назорати институтини жорий этиш муҳимлиги таъкидланганига қарамай, уни олий таълим даражасида жорий этиш зарурати тўлиқ баҳоланмаган. Респондентларнинг олий таълим даражасида жамоатчилик назорати институтини жорий этиш зарурлиги ҳақидаги жавоблари қуйидагича тақсимланди: "ҳа" деб жавоб берганлар – 34%, 43%; "Ҳа, йўқдан кўра кўпроқ" - 13%; 10% "йўқ" деб жавоб берди. Бундай тенденция бугунги кунда олий таълим даражасида модернизация ва ислохот жараёнлари амалга оширилаётгани, жамоатчилик назоратини жорий этиш ҳар қандай янгилик каби муайян хавотир ва шубҳаларни келтириб чиқараётгани билан боғлиқ бўлиши мумкин.

Ўрганиш давомида респондентлардан олий таълим даражасида жамоатчилик назоратининг қуйидаги функцияларининг аҳамиятини 5 балли тизимда баҳолаш

таклиф қилинди: жараёнга жамоатчиликни (аккредитациядан ўтган жамоатчилик кузатувчилари томонидан тақдим этилган) киритиш, олий таълим даражасидаги таълим ташкилотлари устидан давлат назорати (назорати).

Россия Федерациясининг таълим, хусусан, олий таълим соҳасидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан жамоатчилик назоратини таъминлаш, таълим лойиҳалари сифати бўйича мустақил жамоатчилик экспертизасини ўтказиш, университетдаги таълим жараёнининг барча иштирокчиларининг таълим эҳтиёжлари ва манфаатларини қондириш даражаси ва сифатини ошириш, олий таълим сифати, очиқлиги ва фойдаланиш имкониятини ошириш, мамлакат ва (ёки) минтақанинг таълим сиёсатини шакллантириш ва амалга оширишга жамоатчиликни жалб қилиш, олий таълим даражасидаги таълим ташкилотларининг ўз фаолияти натижалари тўғрисидаги оммавий ҳисоботлари тизимини ишлаб чиқиш ва ўқув жараёнини ресурслар билан таъминлаш, ўрта умумий, ўрта касб-ҳунар ва олий таълимнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, таълим-тарбия масалалари бўйича жамоатчилик муҳокамалари, оммавий муҳокамалар, конференциялар, семинарлар ўтказиш. Баҳолаш учун таклиф қилинган функцияларнинг аксарияти респондентлардан 5 баллдан 3 баллдан кўпини олди.

Шу билан бирга, респондентларнинг фикрича, энг муҳим ва муҳимлари куйидагилар бўлди: таълим лойиҳалари сифати бўйича мустақил жамоатчилик экспертизасини ўтказиш (3,9 балл); Россия Федерациясининг таълим, хусусан, олий таълим соҳасидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан жамоатчилик назоратини таъминлаш (3,8 балл); университетдаги таълим жараёнининг барча иштирокчиларининг таълим эҳтиёжлари ва манфаатларини қондириш даражаси ва сифатини ошириш (3,6 балл).

Функцияларнинг ўртачадан юқори баҳоланиши шуни кўрсатадики, олий таълим даражасида жамоатчилик назоратини жорий этиш, бир томондан, давлат ва жамоатчилик назоратини, умуман олганда, модернизация ва такомиллаштиришга имкон берса, иккинчи томондан, ижтимоий фаолликни ошириш ва давлат назоратини ривожлантиришга хизмат қилади. таълимда содир бўлаётган жараёнлар учун жамиятнинг ўзи жавобгарлиги, шу билан фуқаролик воситалари ва механизмларини такомиллаштириш жамияти.

Фойдаланган адабиётлар

1. Михеева, Т. Н. Формы взаимодействия общественных институтов с органами местного самоуправления / Т. Н. Михеева, Д. С. Михеев // Правовое государство: теория и практика. — 2011. — № 1. — С. 9–11.

2. Монтескье, Ш. Избранные произведения. — М. : Госполитиздат, 1955. — 803 с.
3. Шорина, Е. В. Контроль за деятельностью органов государственного управления в СССР / Е. В. Шорина. — М. : Наука, 1981. — 300 с
3. Аристотель. Политика // Сочинения : в 4 т. / общ. ред. А. И. Доватура; пер. с древнегреч. С. А. Жебелева. — М. : Мысль, 1983. — Т. 4. — 830 с.
4. Гегель, Г. В. Ф. Философия права. — М. : Мысль, 1990. — 524 с.
5. Гриб, В. В. Общественная палата Российской Федерации как орган общественного контроля / В. В. Гриб // Юридический мир. — 2010. — № 3. — С. 32–39.
6. Зубарев, С. М. Понятие и сущность общественного контроля за деятельностью государственных органов / С. М. Зубарев // Административное право и процесс. — 2011. — № 5. — С. 7–13.

